

THE ORIENTATIONS OF APPLYING ARTIFICIAL INTELLIGENCE TO TEACHING SPEAKING AND LISTENING IN VIETNAMESE LANGUAGE AND LITERATURE AT HIGH SCHOOLS

Triệu Bảo Ngọc¹, Trịnh Thị Lan^{*2},
Nguyễn Thị Hoài Phương³

* Corresponding author
Email: lantrinh@hnue.edu.vn

¹ Email: baogoctrieu.hnue@gmail.com

^{1,2} Hanoi National University of Education
136 Xuan Thuy street, Cau Giay ward,
Hanoi, Vietnam

³ Email: nthphuong.dhsp@hueuni.edu.vn
University of Education, Hue University
34 Le Loi street, Thuan Hoa ward,
Hue City, Vietnam

Received: 29/8/2025

Revised: 22/10/2025

Accepted: 05/11/2025

Published: 20/11/2025

Abstract: The development of generative AI (GenAI) and large language models (LLMs) affirms the potential of AI tools to support solving difficulties and promote the teaching of language and literature. The 2018 General education curriculum for Language and Literature subject in Vietnam is designed around four core skills: reading, writing, speaking, and listening. Current AI tools are capable of supporting the teaching and learning of these skills; however, their application remains limited, their effectiveness has not met expectations, and no significant achievements have been observed, particularly at high schools. In this study, we employed theoretical analysis and synthesis methods, together with empirical surveys and investigations, to identify the challenges in applying AI to the teaching of Language and Literature in general education schools. We found that one of the key issues lies in the lack of clear orientations for integrating artificial intelligence tools into teaching. Therefore, this research aims to develop a methodological framework for effectively incorporating AI into the educational process to achieve the desired outcomes. In this paper, we focus on researching the application of artificial intelligence in teaching speaking and listening in high schools. From presenting the concept of artificial intelligence, as well as surveying the practical opportunities and challenges when applying AI in teaching speaking and listening, we propose a number of requirements for the use of AI to help teachers and students know how to utilize the potential AI tools appropriately, while also make the process of teaching speaking and listening in high schools more effective.

Keywords: Orientations, application of Artificial Intelligence (AI), speaking and listening skills, Literature.

ĐỊNH HƯỚNG ỨNG DỤNG TRÍ TUỆ NHÂN TẠO VÀO DẠY HỌC NÓI VÀ NGHE TRONG MÔN NGỮ VĂN Ở TRUNG HỌC PHỔ THÔNG

Triệu Bảo Ngọc¹, Trịnh Thị Lan^{*2},
Nguyễn Thị Hoài Phương³

* Tác giả liên hệ:
Email: lantrinh@hnue.edu.vn

¹ Email: baogoctrieu.hnue@gmail.com

^{1,2} Trường Đại học Sư phạm Hà Nội
136 Xuân Thủy, phường Cầu Giấy,
Hà Nội, Việt Nam

³ Email: nthphuong.dhsp@hueuni.edu.vn
Trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế
34 đường Lê Lợi, phường Thuận Hoà,
Thành phố Huế, Việt Nam

Nhận bài: 29/8/2025

Chỉnh sửa xong: 22/10/2025

Chấp nhận đăng: 05/11/2025

Xuất bản: 20/11/2025

Tóm tắt: Sự phát triển của công nghệ AI tạo sinh (GenAI) và các mô hình ngôn ngữ lớn (LLMs) khẳng định tiềm năng của các công cụ AI trong việc hỗ trợ giải quyết các khó khăn đồng thời thúc đẩy quá trình dạy học ngôn ngữ và văn học. Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn 2018 triển khai nội dung trên thực chính là bốn kĩ năng: đọc, viết, nói và nghe. Các công cụ AI hiện nay đều có thể tham gia vào hỗ trợ quá trình dạy học các kĩ năng này, thế nhưng chưa phổ biến, chưa đạt được hiệu quả như mong muốn và chưa có thành tựu rõ rệt, đặc biệt ở trung học phổ thông. Chúng tôi sử dụng phương pháp phân tích, tổng hợp lí luận và phương pháp khảo sát, điều tra thực tiễn để xác định những khó khăn khi ứng dụng AI trong dạy học môn Ngữ văn ở các trường phổ thông. Nhận thấy một trong những nguyên nhân quan trọng là sự thiếu định hướng khi sử dụng các công cụ trí tuệ nhân tạo vào dạy học nên chúng tôi tiến hành nghiên cứu này để thiết lập cách thức đưa AI vào quá trình giáo dục nhằm đạt hiệu quả như mong muốn. Trong phạm vi của bài viết, chúng tôi tập trung nghiên cứu việc ứng dụng trí tuệ nhân tạo trong dạy học nói và nghe ở trường phổ thông, từ việc trình bày khái niệm của trí tuệ nhân tạo, khảo sát từ thực tiễn những cơ hội và thách thức khi ứng dụng trí tuệ nhân tạo trong dạy học nói và nghe, chúng tôi đề xuất ra một số yêu cầu đối với ứng dụng trí tuệ nhân tạo, giúp giáo viên và học sinh biết khai thác hợp lí tiềm năng của các công cụ AI, góp phần làm cho việc dạy học Ngữ văn nói chung và dạy học nói và nghe nói riêng trong nhà trường phổ thông đạt hiệu quả tốt hơn.

Từ khóa: Định hướng, ứng dụng trí tuệ nhân tạo (AI), kĩ năng nói và nghe, Ngữ văn.

1. Đặt vấn đề

Sự bùng nổ của *trí tuệ nhân tạo* (Artificial Intelligence, viết tắt là AI) trong những năm gần đây cho thấy tính đa nhiệm, hiệu quả của AI khi ứng dụng vào các lĩnh vực của đời sống xã hội. Theo đó, ứng dụng AI không còn là một sự lựa chọn mà đã trở thành một xu thế có tính tất yếu và giáo dục không đứng ngoài xu thế ấy.

Định nghĩa Trí tuệ nhân tạo - Artificial Intelligence được nhà khoa học máy tính người Mỹ John McCarthy đề xuất lần đầu tiên trong hội thảo ở Dartmouth College vào mùa hè năm 1956: “Khoa học và kỹ thuật chế tạo ra những máy móc thông minh”. Sau này, John McCarthy (2007) đã nhấn mạnh: Hơn cả việc tạo ra các cỗ máy thông minh cụ thể, còn tạo ra được các chương trình máy tính thông minh. Nhà nghiên cứu Đinh Mạnh Tường trong công trình “Trí tuệ nhân tạo: cách tiếp cận hiện đại” (2025) không kết luận cụ thể và đóng khung một định nghĩa về AI nhưng thể hiện rõ sự đồng tình với cách tiếp cận “Trí tuệ nhân tạo là lĩnh vực nghiên cứu các tác tử thông minh”. “Tác tử” là “Bất cứ cái gì nhận thức và hành động trong một môi trường nào đó” (Đinh Mạnh Tường, 2025, tr.19-51). Trên tinh thần kế thừa và tiếp thu, chúng tôi cho rằng: Trí tuệ nhân tạo (Artificial Intelligence - viết tắt là AI) là một khoa học liên ngành nghiên cứu tạo ra trí tuệ thông minh và các khả năng xử lý vấn đề giống con người được thể hiện qua các nhân tố như máy móc, thiết bị, phần mềm...

Theo nghiên cứu của Randhawa và Jackson (2020), từ khoảng những năm 1920, các chuyên gia đã tìm cách để tích hợp trí tuệ nhân tạo vào hỗ trợ quá trình giáo dục (*AI in Education*, viết tắt là AIED). Tiếp đến là những năm 1950, các nhà khoa học nảy sinh ý tưởng sử dụng AI để dạy và học ngôn ngữ (Ji và cộng sự, 2023) và đến khoảng năm 1970 bắt đầu xuất hiện những hệ thống gia sư, hỗ trợ hỏi đáp khi học tập ngôn ngữ. Tại Việt Nam, cho đến nay đã có nhiều công trình nghiên cứu ứng dụng trí tuệ nhân tạo trong dạy học Ngữ văn, nổi bật là bài viết của tác giả Lương Thị Hiền (2023), bài viết của đồng tác giả Trần Thị Hạnh Phương và Châu Thị Kim Ngân (2024) đã đề xuất khả năng tạo sinh của AI và một số các yêu cầu ứng dụng AI vào dạy học ngôn ngữ và văn học. Dễ dàng nhận thấy, AI có tiềm năng ứng dụng rất lớn trong các môn khoa học xã hội, trong đó có môn Ngữ văn, tuy nhiên đến nay các công trình nghiên cứu ứng dụng AI trong môn Ngữ văn vẫn còn chưa nhiều.

Trong Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn 2018, việc dạy học nói và nghe đã được xác

lập vị thế chính thống hơn, nhằm hướng tới phát triển toàn diện, bền vững năng lực ngôn ngữ của học sinh, giúp học sinh tự tin và có nhiều cơ hội thành công hơn trong cuộc sống. Tuy vậy, dạy học nói và nghe ở trường phổ thông hiện tại còn có một số khó khăn, thách thức: thời lượng khoảng 10% trên tổng thời lượng của môn học Ngữ văn (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018) nhưng nội dung thực hành nhiều, chưa có hình thức đánh giá ổn định, tối ưu,... Qua nghiên cứu, chúng tôi nhận thấy, các công cụ AI có thể hỗ trợ giải quyết các vấn đề này với khả năng của nó trong việc cá nhân hóa quá trình học tập, đồng hành cùng giáo viên và học sinh như những trợ lý ảo, hỗ trợ huấn luyện, đánh giá kỹ năng nói và nghe đối với người học. Tuy vậy, trong tình hình hiện nay, việc ứng dụng AI trong dạy học nói và nghe muốn đạt được hiệu quả mong muốn vẫn cần có các định hướng, yêu cầu cụ thể, phù hợp. Bài viết này tập trung đề xuất định hướng với các yêu cầu cụ thể để việc ứng dụng AI vào dạy học nói và nghe trong môn Ngữ văn đạt được kết quả tốt nhất.

2. Phương pháp nghiên cứu

Phương pháp phân tích, tổng hợp lý luận: Chúng tôi tiến hành tập hợp tư liệu, phân tích, so sánh và khái quát tài liệu liên quan đến AI, yêu cầu đối với dạy học nói và nghe trong môn Ngữ văn ở trường phổ thông, các tài liệu nghiên cứu về vấn đề sử dụng AI trong dạy học nói chung và dạy học kỹ năng nói, nghe nói riêng. Tài liệu khảo cứu của chúng tôi là các sách, báo, tư liệu trong và ngoài nước, công khai, minh bạch, có độ uy tín cao, đã được trích dẫn đúng, đủ trong bài viết.

Phương pháp khảo sát, điều tra: Chúng tôi khảo sát 37 công cụ AI/tích hợp AI phổ biến trong giáo dục (về tổ chức phát triển, đặc điểm thương mại, tính năng, cách thức sử dụng) như: ChatGPT, Gemini, Copilot, Perplexity, Grok, DeepSeek, Mapify, Gamma, Claude, Leonardo... để đưa ra một số đánh giá định tính về khả năng đáp ứng yêu cầu khi sử dụng hỗ trợ dạy học nói và nghe; từ đó xác định được các tiêu chí lựa chọn công cụ AI thích hợp để ứng dụng. Chúng tôi khảo sát mẫu ngẫu nhiên các giáo viên dạy Ngữ văn ở Thành phố Hà Nội và tỉnh Thanh Hóa bằng bảng hỏi (Google Forms) để điều tra thực trạng dạy học nói và nghe ở các cấp học, từ đó đánh giá tình hình thuận lợi và khó khăn của việc vận dụng AI vào dạy học. Có 71 giáo viên đã tham gia khảo sát và 22 giáo viên (≈30,99%) xác nhận đã từng sử dụng AI để hỗ trợ trong dạy học nói và nghe. Tỷ lệ này cho thấy AI đã bước đầu được quan

tâm và thâm nhập vào công việc dạy học của giáo viên, nhưng chưa thực sự phổ biến, còn gặp những khó khăn nhất định. Bài viết sẽ làm rõ những cơ hội và thách thức khi sử dụng AI trong dạy học nói và nghe, từ đó định hướng ứng dụng AI hiệu quả.

3. Kết quả nghiên cứu

3.1. Cơ hội và thách thức đối với việc ứng dụng AI vào dạy học nói và nghe trong môn Ngữ văn

Cá nhân hóa quá trình học tập: Hiện nay, người học dễ dàng sử dụng AI phục vụ cho riêng mình (phổ biến nhất là các Chatbot). AI có thể thu thập dữ liệu từ người dùng và học qua các lần tương tác, phân tích mức độ hiểu biết của người học và xu hướng học tập, từ đó cung cấp các nội dung phù hợp. Bên cạnh đó, AI có thể điều chỉnh tài liệu giáo dục và trải nghiệm theo phong cách học tập và đặc điểm tiếp thu kiến thức riêng biệt của từng học sinh. Các ví dụ điển hình có thể kể đến là Khan Academy và Duolingo, cả hai công cụ này đều tích hợp AI để cung cấp, đề xuất chương trình và cài đặt học tập phù hợp dựa trên đánh giá kết quả học và sở thích, thói quen học tập của từng người dùng. Người dùng học sinh có thể sử dụng những công cụ AI này để tiến hành đưa dữ liệu huấn luyện và tự tạo ra các trợ lý AI phù hợp cho các mục đích học tập khác nhau, trong đó có mục đích nói và nghe.

Tạo sinh các nội dung và phương tiện đa dạng phục vụ cho hoạt động học nói và nghe: Đó có thể là lên ý tưởng cho nội dung bài nói, gợi ý các hoạt động phù hợp khi thực hiện nói, nghe, tạo sinh các công cụ trực quan như sơ đồ tư duy, các bảng biểu, những video, hình ảnh minh họa với nhiều phong cách khác nhau, các trò chơi tương tác, tạo các Slides trình chiếu, các giọng nói đa dạng, giai điệu, thanh âm hay các bản nhạc,... Những công cụ trực quan này không tốn nhiều chi phí, giúp tiết kiệm thời gian mà vẫn tạo ra môi trường học tập giàu tính tương tác, sinh động, khơi gợi được ở học sinh hứng thú học nói và nghe.

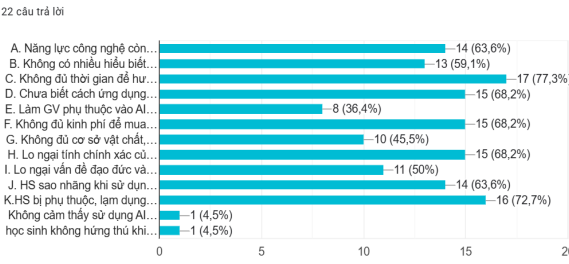
Hỗ trợ chấm điểm và đánh giá tự động: Điều này rất có ý nghĩa với dạy học nói và nghe. Các công cụ AI hỗ trợ giáo viên tạo ra các đề kiểm tra hay công cụ đánh giá; hỗ trợ chấm điểm bài tập, cung cấp phản hồi dựa trên kết quả bài làm của học sinh. Việc này giúp giáo viên tiết kiệm thời gian, giảm bớt khối lượng công việc để tập trung vào phát triển các chiến lược giảng dạy. AI đã thay đổi rất nhiều quy trình đánh giá truyền thống, giúp tiết kiệm thời gian và giảm thiểu chi phí. AI Speaker Coach của Microsoft được tích hợp trong PowerPoint có thể trở thành một huấn luyện viên thuyết trình cá nhân đa nhiệm.

Ngoài việc đánh giá nội dung thuyết trình, nó có thể đánh giá các kỹ thuật nói: về âm lượng, tốc độ nói, phát hiện ra các lỗi phát âm như phát âm sai, nói lắp, ngập ngừng... và đưa ra những phản hồi phù hợp để cải thiện. Nhờ vậy, dạy học nói và nghe không còn bị giới hạn trong khuôn khổ lớp học, trường học mà sẽ hòa nhập vào mọi khía cạnh của đời sống. Con người với sự hỗ trợ từ AI có thể tiếp cận tri thức ở bất cứ thời điểm nào và bất kỳ nơi đâu, đáp ứng được nhu cầu đa dạng của người học, thực hiện mục tiêu học tập suốt đời. Theo đó, AI cũng trở thành người trợ lý đắc lực, đồng hành cùng giáo viên trong hoạt động dạy học nói và nghe, giảm áp lực và khối lượng công việc để giáo viên có thể tập trung vào rèn luyện và đánh giá từng kỹ năng nói và nghe của học sinh.

Từ kết quả khảo sát thực tiễn, chúng tôi nhận thấy việc ứng dụng AI vào tổ chức dạy học nói và nghe trong nhà trường còn nhiều thách thức: Vì say sưa với AI, giáo viên có thể dành thời gian hơn mức cần thiết vào việc hướng dẫn học sinh sử dụng các công cụ AI, khiến giờ thực hành nói và nghe nghiêng về tính chất thực hành công nghệ, tin học; Giáo viên Ngữ văn thường lúng túng khi xử lý các vấn đề kỹ thuật phát sinh trong quá trình học sinh sử dụng AI (lỗi đăng nhập, AI đưa ra thông tin sai hay các đánh giá thiếu nhất quán...); Học sinh không có sẵn, có đủ điều kiện kỹ thuật, trang thiết bị để học tập có ứng dụng AI (điện thoại, máy tính...). Việc triển khai không đồng đều có thể tạo ra “khoảng cách số” trong giáo dục (Lê Anh Vinh, Trần Mỹ Ngọc, 2024). Ngay trong một lớp học, các học sinh không có đủ điều kiện vật chất để sử dụng AI dễ cảm thấy mình thiệt thòi. Liệu giáo viên, học sinh và nhà trường đã sẵn sàng đầu tư và thích ứng để sử dụng AI trong dạy học nói chung, dạy học nói và nghe nói riêng?

Các giáo viên tham gia khảo sát cũng phản ánh về những khó khăn khác của việc ứng dụng AI trong

Câu 18. Thầy/ Cô gặp những khó khăn nào trong ứng dụng AI vào dạy nói và nghe? (Có thể chọn nhiều phương án)

Hình 1: Biểu đồ thể hiện những khó khăn của giáo viên khi ứng dụng AI trong dạy học nói và nghe

dạy học nói và nghe là không có đủ thời gian để hướng dẫn học sinh sử dụng thành thạo một công cụ AI để hỗ trợ học tập, học sinh lạm dụng công cụ AI, giáo viên thiếu định hướng để sử dụng những công cụ AI một cách hiệu quả, hoặc không đủ kinh phí để mua đầy đủ tính năng của các công cụ AI.

Từ phía học sinh, trong ứng dụng AI vào các hoạt động học, các em cũng dễ thụ động, phụ thuộc hoàn toàn vào các kết quả AI cung cấp mà không thao tác tư duy, phản biện, kiểm chứng hoặc sa đà vào việc dùng AI cho các mục đích không liên quan đến việc rèn kỹ năng nói và nghe, ... Có khi học sinh sử dụng công cụ AI không phù hợp dẫn đến việc rèn luyện kết hợp kỹ năng nói và kỹ năng nghe không hiệu quả, thu kết quả đánh giá kỹ năng nói không chính xác và không đảm bảo được tính bảo mật với khi sử dụng công cụ AI có tài khoản chung... Các đối tượng tham gia vào quá trình giáo dục đều cần có trách nhiệm trong việc giải quyết các khó khăn trên để việc ứng dụng AI trở nên hiệu quả hơn.

3.2. Một số định hướng cụ thể đối với ứng dụng AI vào dạy học nói và nghe trong môn Ngữ văn

3.2.1. *Bám sát yêu cầu cần đạt về kỹ năng nói và nghe trong Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn 2018*

Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn 2018 (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018, tr.13) xác định các yêu cầu cần đạt cụ thể về kỹ năng nói và nghe như sau:

“- Kỹ năng nói: gồm các yêu cầu về âm lượng, tốc độ, sự liên tục, cách diễn đạt, trình bày, thái độ, sự kết hợp các cử chỉ, điệu bộ, phương tiện hỗ trợ khi nói...

- Kỹ năng nghe: gồm các yêu cầu về cách nghe, cách ghi chép, hỏi đáp, thái độ, sự kết hợp các cử chỉ, điệu bộ khi nghe, nghe qua các phương tiện kỹ thuật...

- Kỹ năng nói và nghe có tính tương tác: gồm các yêu cầu về thái độ, sự tôn trọng nguyên tắc hội thoại và các quy định trong thảo luận, phỏng vấn...”

Giáo viên cần xác định mục tiêu về năng lực chung, năng lực đặc thù, về phẩm chất tương ứng ở từng lớp, từng cấp học, xác định chính xác nội dung kỹ năng nói và nghe cụ thể ở từng bài học theo Chương trình. Khi thiết kế mục tiêu bài dạy nói và nghe, giáo viên có thể bổ sung mục tiêu về kỹ năng sử dụng AI (kỹ năng công nghệ nói chung) như: biết cách ứng dụng hợp lý công nghệ thông tin hỗ trợ giao tiếp hiệu quả; trung thực trong học tập; biết tôn trọng

thành quả lao động sáng tạo của bản thân; hiểu biết về vấn đề đạo đức khi sử dụng AI trong học tập;...

3.2.2. *Đảm bảo AI theo sát các giai đoạn nói, nghe của học sinh và hoạt động dạy học nói, nghe trong lớp học*

AI đã là phương tiện hỗ trợ đắc lực cho giáo viên và học sinh khi tiến hành các nhiệm vụ học tập trong dạy học nói và nghe. Khi ứng dụng AI, chúng tôi quan tâm đến các khả năng trụ cột của AI: giao tiếp bằng ngôn ngữ tự nhiên, cá nhân hóa lộ trình học tập và tạo sinh các nội dung thông minh. Những trụ cột này của AI có thể giúp cho học sinh tiến hành học tập ở bất cứ đâu và bất cứ thời điểm nào theo một lộ trình phù hợp và liên tục được điều chỉnh, cải tiến; có thể giúp học sinh đa dạng hóa cách thức truyền tải nội dung thuyết trình bằng các tương tác đa chiều, trực quan,... hỗ trợ trong luyện tập và kiểm tra đánh giá, nâng cao tinh thần trách nhiệm, tự chủ, tự học, nâng cao tư duy phản biện trong quá trình thảo luận với AI.

Theo các tài liệu đã được chúng tôi phân tích, tổng hợp, việc tổ chức dạy học nói và nghe cũng dựa theo tiến trình: trước khi nói - nghe, trong khi nói - nghe và sau khi nói - nghe (Phạm Thị Thu Hương và cộng sự, 2022). Quá trình luyện nói của học sinh có thể dựa theo tiến trình ba giai đoạn: chuẩn bị nói, luyện nói có kiểm soát, luyện nói tự do (Trịnh Thị Lan, 2017). Chúng tôi nhận thấy ở bất kể giai đoạn nào, AI cũng có thể tham gia hỗ trợ giáo viên, học sinh dạy và học nói - nghe. AI có thể theo sát, đồng hành trong quá trình dạy và học nói - nghe nhưng vẫn phải đảm bảo các yêu cầu đặc thù của môn học Ngữ văn cũng như các nguyên tắc dạy học để AI thực sự phát huy được thế mạnh và hạn chế, ngăn ngừa các tác động tiêu cực mà nó có thể gây ra trong dạy học kỹ năng nói - nghe.

3.2.3. *Phân bổ vai trò của giáo viên, học sinh và các công cụ AI trong quá trình dạy học nói và nghe phù hợp*

Giáo viên và học sinh khi quyết định ứng dụng AI vào dạy học nói và nghe cần ý thức được rằng, con người phải luôn đóng vai trò trung tâm của quá trình dạy và học, còn các công cụ AI chỉ là phương tiện hỗ trợ. Giáo viên và học sinh (đặc biệt là giáo viên) cần phải tự chủ trong việc đưa ra quyết định, lựa chọn các phương pháp, mức độ của kết quả, quyết định ý nghĩa ứng dụng của các mô hình công cụ AI sao cho phù hợp với mục tiêu giáo dục đã đặt ra. Phòng Công nghệ Giáo dục trực thuộc Bộ Giáo dục Hoa Kỳ (2023) đã đưa ra đề xuất để bảo đảm sự phát triển bền vững khi ứng dụng AI đó là phải luôn đặt con người làm trung tâm trong chu trình

(AI with humans in the loop). Cũng trong báo cáo này, các chuyên gia đưa ra khuyến nghị giáo viên cần đóng vai trò trung tâm trong ba chu trình giáo dục cốt lõi khi có sử dụng AI:

1) Chu trình giáo viên đưa ra các quyết định tức thời khi họ thực hiện các công việc giảng dạy trực tiếp (The loop in which teachers make moment-to-moment decisions as they do the immediate work of teaching).

2) Chu trình giáo viên chuẩn bị, lập kế hoạch, suy ngẫm về giảng dạy, bao gồm cả việc phát triển chuyên môn (The loop in which teachers prepare for, plan, and reflect on teaching, which includes professional development).

3) Chu trình giáo viên tham gia vào các quyết định về thiết kế các công nghệ có sự hỗ trợ của AI, việc lựa chọn công nghệ và định hướng đánh giá các công nghệ - từ đó thiết lập một bối cảnh không chỉ cho lớp học của mình mà còn cho lớp học của các đồng nghiệp khác (The loop in which teachers participate in decisions about the design of AI-enabled technologies, participate in selecting the technologies, and shape the evaluation of technologies-thus setting a context for not only their own classroom but those of fellow teachers as well). (U.S. Department of Education, Office of Educational Technology, 2023, p.26)

Khuyến nghị về Đạo đức AI (UNESCO, 2021), Đồng thuận Bắc Kinh năm 2019 về Trí tuệ Nhân tạo (AI) (UNESCO, 2019), Tài liệu AI và Giáo dục: Hướng dẫn cho các nhà hoạch định chính sách (UNESCO, 2022) đều nhất trí về cách tiếp cận AI lấy con người làm trung tâm, dựa trên các nguyên tắc cơ bản của quyền con người, bảo vệ phẩm giá và những giá trị cốt lõi của con người. Con người cần đảm bảo

tính tự chủ, trách nhiệm và minh bạch khi sử dụng AI (UNESCO, 2025).

Học sinh là trung tâm của hoạt động dạy học, giáo viên đóng vai trò dẫn dắt, định hướng, tập trung vào đối tượng học sinh của mình, còn AI chỉ là công cụ, phương tiện hỗ trợ nhằm thúc đẩy hiệu quả của quá trình rèn luyện kỹ năng nói và nghe, giúp giải quyết một số khó khăn khi dạy và học nội dung đặc thù này trên cơ sở lợi ích của người học. Việc kiểm soát và tự chủ đối với AI nằm ở chính giáo viên và học sinh, vậy nên khi tích hợp AI trong dạy học, bên cạnh những kiến thức công nghệ cần trang bị, phải giúp cho học sinh hiểu rõ được vai trò, quyền lợi và trách nhiệm của các em khi sử dụng AI, phải đảm bảo được tính tự chủ, tự trọng, minh bạch và nhân văn trong quá trình tiếp cận với AI.

3.2.4. Một số khuyến nghị đối với việc lựa chọn công cụ ứng dụng AI vào dạy học nói và nghe trong môn Ngữ văn ở trung học phổ thông

Trong phạm vi nghiên cứu, chúng tôi lựa chọn tiếp cận AI như một phương tiện, một công cụ dạy học, là đối tượng vật chất cần thiết được sử dụng trong quá trình dạy học nhằm hỗ trợ cho giáo viên và học sinh tổ chức, tiến hành hợp lý, hiệu quả quá trình dạy học nói và nghe để đạt được các mục tiêu giáo dục đã đặt ra. AI là một phương tiện mang tính công nghệ đặc thù nên khi ứng dụng vào quá trình dạy học Ngữ văn, rất cần có những tiêu chí lựa chọn AI nhất định, đảm bảo việc đưa AI vào dạy học Ngữ văn luôn phù hợp với yêu cầu của thực tiễn và người học.

Lựa chọn các ứng dụng để tiếp cận, dễ tương tác và tiện lợi: Chủ thể sử dụng AI trong dạy học Ngữ văn ở nhà trường là giáo viên và học sinh hầu như không có trình độ chuyên môn sâu về công nghệ hay khoa học kỹ thuật. Đặc biệt, hầu hết học sinh phổ thông có nền tảng kiến thức, kỹ năng về công nghệ AI tương đối “mỏng”, còn hạn chế trong khả năng kiểm soát và tập trung khi sử dụng AI. Khi ứng dụng AI trong dạy học nói và nghe ở trường phổ thông, các tác vụ yêu cầu AI xử lý cũng không quá phức tạp nên lựa chọn công cụ AI cần ưu tiên giao diện tương tác thân thiện, dễ tiếp cận, thao tác đơn giản, rõ ràng, nhanh chóng, mục đích là giúp học sinh đều có thể sử dụng được công cụ AI ngay sau khi được hướng dẫn. Việc này cũng giúp tiết kiệm thời gian, công sức để tập trung vào hoàn thành các mục tiêu chính của môn học Ngữ văn. Chúng tôi khuyến nghị nên sử dụng các mô hình ngôn ngữ lớn (LLMs) hoặc công cụ có tích hợp LLMs và hỗ trợ tốt cho tiếng Việt, bởi cách dễ dàng nhất để các đối tượng không chuyên có thể giao tiếp và tương tác với AI là thông qua ngôn ngữ

Hình 2: Ba cách thức đặt các nhà giáo dục vào trung tâm khi chúng ta hình dung về sử dụng AI đặt con người trong chu trình (U.S. Department of Education, Office of Educational Technology, 2023, p.26)

phổ thông của chủ thể sử dụng. Một số mô hình ngôn ngữ lớn hoặc công cụ AI sử dụng mô hình ngôn ngữ lớn phổ biến, có chất lượng tốt hiện nay được đề xuất là ChatGPT, Gemini, Claude, DeepSeek, Copilot, Perplexity, Grok...

Lựa chọn các hãng công nghệ lớn: Các cuộc chạy đua về AI trên thế giới không có dấu hiệu hạ nhiệt tính đến thời điểm hiện nay. Trong diễn biến ấy đã thu hút nguồn vốn đầu tư và nguồn nhân lực nghiên cứu mạnh mẽ về lĩnh vực trí tuệ nhân tạo đặc biệt ở các công ty công nghệ lớn, có thể kể đến: OpenAI (ChatGPT, Grok, DALL-E, Sora); Google; Microsoft; Meta; Anthropic... Giáo viên nên ưu tiên lựa chọn sử dụng sản phẩm trí tuệ nhân tạo của các hãng công nghệ này, bởi họ được đầu tư về đội ngũ nghiên cứu hàng đầu với cơ sở hạ tầng mạnh mẽ, nguồn vốn lớn để phát triển các mô hình và công nghệ AI. Các sản phẩm của họ có độ nhận diện và khả năng tích hợp, độ phù hợp cao với nhiều người dùng. Những hãng công nghệ này có kho dữ liệu huấn luyện khổng lồ mang lại độ chính xác cao và hiệu suất vượt trội. Bản thân các công ty công nghệ lớn cũng có các chính sách bảo mật về quyền riêng tư rõ ràng, tuân thủ các quy định quốc tế về quyền, đạo đức và trách nhiệm khi sử dụng AI.

Cần nhắc đến vấn đề chi phí khi quyết định sử dụng công cụ AI: Kinh phí cao có thể coi là một điểm yếu khi ứng dụng AI. Việc gây ra những khoảng cách lớn về kinh tế - xã hội là điều không nên diễn ra ở môi trường học đường. Khi tìm hiểu về đặc điểm thương mại của các công cụ AI, chúng tôi nhận thấy hiện nay cũng đã có nhiều công ty công nghệ đưa ra những công cụ AI miễn phí nhưng để thực hiện được các chức năng cơ bản ở tốc độ, hiệu suất cao, ít giới hạn và rủi ro thì rất hiếm. Các bản trả phí thường đa dạng tính năng hơn, mức độ giới hạn thấp hoặc không có, đáp ứng yêu cầu chính xác hơn với tốc độ truy cập nhanh nhưng đi kèm là kinh phí tương đối đắt đỏ, thường duy trì trả theo kì hạn. Trong tình hình hiện nay, các lớp học nên ưu tiên các công cụ miễn phí/trả phí thấp nhưng vẫn đảm bảo đáp ứng tốt các kì vọng đối với AI của người dùng. Các công cụ miễn phí/phí thấp thường không đầu tư phát triển đa tính năng mà tập trung vào một hoặc một số tính năng cụ thể. Giáo viên cần đầu tư công sức tìm kiếm, chọn lọc, có thể phối hợp nhiều công cụ với nhau để tạo ra được kết quả ưng ý nhất. Có thể tìm các con đường giảm thiểu chi phí qua trung gian. Sẽ có các bên mua trực tiếp các sản phẩm trí tuệ nhân tạo từ công ty mẹ và bán lại cho người dùng chung với mức giá rẻ hơn nhưng thường sẽ không đáp ứng tốt yêu cầu

về bảo mật và nếu bên trung gian không đủ uy tín, trách nhiệm thì hiệu suất, chất lượng cũng sẽ không cao, mắc nhiều sai sót. Giáo viên cũng có thể tự tạo ra các công cụ AI theo nguyện vọng của mình (tương đối rẻ với việc cải biến các mô hình mã nguồn mở như DeepSeek, GPT-OSS...) nhưng việc này cần đầu tư về trình độ kĩ thuật.

Quan tâm đến tính minh bạch, chính xác của AI: Các công cụ AI, đặc biệt là các mô hình ngôn ngữ lớn luôn có cảnh báo về việc chúng có thể đưa ra các thông tin sai lệch. Với các mô hình đời đầu hoặc các bản miễn phí thì khả năng sai sót sẽ cao hơn. Một trường hợp nữa là khi tạo sinh AI không thể đáp ứng đúng được yêu cầu. Lúc này, giáo viên và học sinh cần chú ý cách đặt các câu lệnh (Prompt), yêu cầu thông tin chính xác, luôn minh bạch về nguồn thông tin hoặc quá trình suy luận, không được tự ý đưa ra các nội dung sai lệch, giáo viên và học sinh phải chủ động kiểm chứng, phản biện lại các thông tin do AI đưa ra. Ưu tiên lựa chọn các AI có nguồn dữ liệu huấn luyện lớn, uy tín, có khả năng truy xuất vào thời gian thực, cập nhật dữ liệu, cập nhật liên tục các phiên bản.

Ưu tiên lựa chọn công cụ theo tính năng và khả năng tích hợp của AI: Thực chất, không có một AI nào là toàn năng, kể cả các AI đa tác vụ. Khi lựa chọn AI để ứng dụng trong dạy học nói và nghe nên quan tâm hơn đến tính hiệu quả của AI khi thực hiện tác vụ. Cần xác định trong nhiệm vụ học tập ấy, giáo viên và học sinh cần tính năng nào của AI hơn. Các AI có hiệu suất mạnh mẽ sẽ tập trung vào một số tính năng cụ thể, khi lựa chọn giáo viên và học sinh nên xem xét các tính năng này để khai thác được triệt để, giúp tiết kiệm chi phí và sử dụng đơn giản, dễ dàng hơn. AI cũng có thể tích hợp với các nền tảng quen thuộc tạo ra những hỗ trợ thân thiện cho người sử dụng và sẵn sàng để nâng cao các hiệu quả đã đạt được trước đây. Chẳng hạn Google đã tiến hành tích hợp AI vào các nền tảng giảng dạy như Google Classroom, Google Meet...; Microsoft tích hợp AI (Copilot) vào Microsoft 365, tạo ra trợ lí AI ngay trong các phần mềm như Word, Powerpoint... Giáo viên và học sinh có thể dễ dàng tiếp cận và sử dụng các công cụ này hiệu quả.

Xem trọng vấn đề đạo đức và bảo mật khi lựa chọn các công cụ AI: Học sinh phổ thông dễ mắc sai lầm và thiếu kĩ năng kiểm soát các tình huống rủi ro trong thực tế sử dụng AI. Các công cụ như: ChatGPT, Gemini, Claude, Copilot, FPT.AI... đều thiết lập các quy tắc dựa trên những khuyến nghị công bố về đạo đức và trách nhiệm của AI. Việc bảo mật kém của

công cụ AI nào đó có thể tạo ra gian lận trong học tập, hoặc ảnh hưởng đến thông tin, đời sống cá nhân của giáo viên và học sinh. Khi lựa chọn AI vào dạy học nói và nghe, giáo viên và học sinh cần có hiểu biết và hết sức cân nhắc tiêu chí này để có thể ứng dụng AI hiệu quả, thông thái.

Các khuyến nghị trên đây hướng tới mục đích lựa chọn được các công cụ AI phù hợp và ứng dụng hiệu quả vào quá trình dạy học nói và nghe trong môn Ngữ văn.

4. Kết luận

Từ kết quả nghiên cứu, chúng tôi có thể khẳng định AI đem lại nhiều cơ hội khai thác, sử dụng ưu việt, hiệu quả trong hoạt động dạy học nói và nghe. Tuy nhiên, những khó khăn còn tồn đọng trong việc ứng dụng AI vào những hoạt động học rèn kỹ năng nói và nghe cụ thể hay dùng AI hỗ trợ đánh giá cũng không ít và chưa thể giải quyết ngay. Từ đó, chúng tôi khuyến nghị rằng, để ứng dụng công cụ AI hiệu quả vào dạy học nói và nghe ở nhà trường, trước hết phải bám sát Chương trình Giáo dục phổ thông môn

Ngữ văn 2018 để có những định hướng dạy học, lựa chọn phương tiện dạy học đúng đắn; đảm bảo đặc thù của hoạt động dạy học nói và nghe trong môn Ngữ văn, sau đó giáo viên và học sinh mới quyết định lựa chọn các công cụ AI, xác định mục đích, cách thức sử dụng AI và kiểm soát quá trình sử dụng chúng trong hoạt động dạy học các bài học nói và nghe cụ thể. Để lựa chọn được các công cụ AI thích hợp với việc dạy học nói và nghe, chúng tôi cũng gợi ý giáo viên và học sinh xem xét một số tiêu chí để ưu tiên lựa chọn công cụ AI nào trong những hoàn cảnh cụ thể: lựa chọn các ứng dụng dễ tiếp cận, dễ tương tác và tiện lợi; lựa chọn các hãng công nghệ lớn; cân nhắc vấn đề chi phí khi quyết định sử dụng công cụ AI; quan tâm đến tính minh bạch, chính xác của AI; ưu tiên khả năng tích hợp; xem trọng vấn đề đạo đức và bảo mật khi lựa chọn các công cụ AI. Những định hướng cụ thể chúng tôi đề xuất trong bài viết này có thể giúp giáo viên xác định được những cách thức, phương pháp ứng dụng AI vào dạy học nói và nghe trong môn Ngữ văn một cách hiệu quả, sáng tạo.

Tài liệu tham khảo

- Bộ Giáo dục và Đào tạo. (2018). *Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn* (Ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo).
- Bùi Minh Đức, Đỗ Thu Hà. (2023). Đối mới dạy học nói và nghe trong trường trung học - Nhìn từ yêu cầu của Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn 2018. *Tạp chí Khoa học Giáo dục Việt Nam*, 19 (4), 30 – 37.
- Đinh Mạnh Tường. (2025). *Trí tuệ nhân tạo - cách tiếp cận hiện đại*. NXB Khoa học và Kỹ thuật.
- Hồ Tú Bảo. (1989). Khái quát về trí tuệ nhân tạo và hệ chuyên gia. *Tạp chí Khoa học Tính toán và Điều khiển*, 5 (1), 5-10.
- Ji, H., Han, I., & Ko, Y. (2023). A systematic review of conversational AI in language education: Focusing on the collaboration with human teachers. *Journal of Research on Technology in Education*, 55(1), 48-63.
- Lê Anh Vinh, Trần Mỹ Ngọc. (2024). Tác động của trí tuệ nhân tạo (AI) đối với hệ thống giáo dục toàn cầu và giáo dục Việt Nam. *Tạp chí Khoa học Giáo dục Việt Nam*, 20(5), 1-11.
- McCarthy, J. (2007). *What is artificial intelligence?* Stanford University Formal Reasoning Group. <https://www-formal.stanford.edu/jmc/whatisai.pdf>
- McCarthy, J., Minsky, M. L., Rochester, N. & Shannon, C. E. (1955). *A Proposal for the Dartmouth Summer Research Project on Artificial Intelligence*. Stanford University Formal Reasoning Group. <https://www-formal.stanford.edu/jmc/history/>
- dartmouth.pdf
- Phạm Thị Thu Hương (Chủ biên), Đoàn Thị Thanh Huyền, Nguyễn Thế Hưng, Trịnh Thị Lan, Lê Thị Minh Nguyệt, Trần Hoài Phương, Phan Thị Hồng Xuân. (2022). *Giáo trình Xây dựng kế hoạch dạy học môn Ngữ văn*. NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- Randhawa, G. K. & Jackson, M. (2020). The role of artificial intelligence in learning and professional development for healthcare professionals. *Healthcare Management Forum*, 33(1), 19–24. <https://doi.org/10.1177/0840470419869032>
- Trần Thị Hạnh Phương, Châu Thị Kim Ngân. (2024). Vận dụng Trí tuệ nhân tạo (AI) trong hoạt động dạy học Ngữ văn ở trường phổ thông. *Tạp chí Thiết bị Giáo dục*, 308(1), 176-178.
- Trịnh Thị Lan. (2017). Rèn kỹ năng nói cho học sinh trong môn Ngữ văn ở trường phổ thông. *Tạp chí Khoa học Giáo dục*, 144, 50-53.
- UNESCO. (2019). *Beijing Consensus on Artificial Intelligence and Education*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000368303>
- UNESCO. (2021). *Recommendation on the ethics of artificial intelligence*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381137>
- UNESCO. (2023). *Guidance for generative AI in education and research*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693>
- U.S. Department of Education, Office of Educational Technology. (2023). *Artificial intelligence and the future of teaching and learning: Insights and recommendations*. <https://www.ed.gov/sites/ed/files/documents/ai-report/ai-report.pdf>